

ITALIYA MUSIQA SAN'ATINING TARIXIY RIVOJI

Ro'ziyeva Munisa G'anijon qizi

Guliston davlat pedagogika institute

Musiqa ta'limi yo'nalishi 1-bosqich talabasi

Ilmiy rahbar: Nuraliyeva Zuhra Anvarovna

Guliston dlat pedagogika institutu o'qitvchisi

Zukhranuralieva9515@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqola Italiya musiqa san'atining shakllanish va rivojlanish bosqichlarini, uning Yevropa va jahon musiqa madaniyatiga qo'shgan hissasini tahlil qilishga bag'ishlangan. Maqola musiqashunoslik va san'atshunoslik yo'nalishida ta'lim olayotgan talabalar uchun foydali manba bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Italiya musiqa tarixi, G'arbiy Yevropa musiqasi, opera san'ati, Uyg'onish davri musiqasi, romantik musiqa, zamonaviy Italiya musiqasi, musiqiy madaniyat, kompozitorlik an'analari.

ИСТОРИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ ИТАЛЬЯНСКОЙ МУЗЫКИ

Аннотация: Данная научная статья посвящена анализу этапов формирования и развития итальянской музыки, её вклада в европейскую и мировую музыкальную культуру. Статья служит полезным ресурсом для студентов, изучающих музыковедение и историю искусств.

Ключевые слова: История итальянской музыки, западноевропейская музыка, опера, музыка эпохи Возрождения, романтическая музыка, современная итальянская музыка, музыкальная культура, композиционные традиции.

HISTORICAL DEVELOPMENT OF ITALIAN MUSIC

Annotation: This scientific article is devoted to the analysis of the stages of formation and development of Italian music, its contribution to European and world musical culture. The article serves as a useful resource for students studying musicology and art history.

Keywords: History of Italian music, Western European music, opera, Renaissance music, romantic music, modern Italian music, musical culture, compositional traditions.

Kirish: Italiya Yevropa va jahon musiqa madaniyatining shakllanishida yetakchi o‘rin egallagan mamlakatlardan biridir. Ushbu hududda paydo bo‘lgan musiqa janrlari, xususan opera, kantata va oratoriya keyinchalik boshqa mamlakatlar madaniyatiga kuchli ta’sir ko‘rsatgan. Italiya musiqasining rivojlanishida bastakorlar, ijrochilar va musiqa ta’lim muassasalari muhim rol o‘ynagan. Shu bois Italiya musiqa tarixini o‘rganish jahon musiqasini chuqur anglash uchun muhim ilmiy ahamiyatga ega. Men ushbu maqolada Italiya musiqa tarixining asosiy bosqichlarini va yetuk bastakorlar ijodini tahlil qilaman. Shu orqali Italiya musiqa an’analari va uning Yevropa musiqasiga ta’sirini yoritishni maqsad qilganman.

Asosiy qism:

1. Italiya musiqa tarixi

G‘arb musiqasining rivojlanishida poydevor hisoblanib, Rim imperiyasi va cherkov musiqasidan boshlab, Uyg‘onish davri polifoniyasi, Barokko davrida opera san’atining vujudga kelishi va Risorgimento davri vatanparvarlik qo‘shiqlari bilan boyigan. Opera (Verdi, Puchchini) va instrumental musiqadagi yangiliklar (Vivaldi) orqali jahonga katta ta’sir ko‘rsatdi.

2. Italiya musiqa tarixining asosiy bosqichlari:

O‘rta asrlar va Uyg‘onish davri:

Cherkov musiqasi (grigorian xorallari) va dastlabki ko‘p ovozli musiqa (polifoniya) rivojlandi. Palestrina kabi bastakorlar cherkov musiqasini yuksaltirdi.

Barokko va Operaning tug‘ilishi (XVII-XVIII asrlar):

Venetsiya va Rimda operaning yuzaga kelishi. Klaudio Monteverdi opera janrining asoschisi hisoblanadi. Antonio Vivaldi instrumental musiqa va skripka konsertlarida inqilob qildi.

Klassitsizm va Romantizm (XIX asr):

Italiya operaning oltin davri. Juzeppe Verdi, Joakkino Rossini, Jaakomo Puchchini kabi bastakorlar dunyoga mashhur asarlar yaratdi. Musiqa milliy ozodlik harakati (Risorgimento) bilan bog‘liq holda vatanparvarlik ruhida rivojlandi.

XX asr va zamonaviylik:

Klassik an’analarni saqlagan holda, Alfredo Kazella kabi bastakorlar fortepiano va instrumental janrlarda yangi yo‘nalishlarni rivojlantirdi.

3. Italiya Uyg‘onish davrining eng buyuk bastakorlari

Jovanni Pierluiji da Palestrina (Giovanni Pierluigi da Palestrina)

Jovanni Pierluiji da Palestrina (1525–1594) — Italiya Uyg‘onish davrining eng buyuk bastakorlaridan biri, katolik cherkov musiqasining yetakchi namoyandasi hisoblanadi. U Rim yaqinidagi Palestrina shahrida tug‘ilgan bo‘lib, tarixda aynan shu shahar nomi bilan mashhur bo‘lgan.

Palestrina ijodi asosan diniy vokal musiqaga, xususan messa va motetlarga bag‘ishlangan. Uning musiqasi aniq polifoniya, sof garmoniya va matnning ravshan

eshitilishi bilan ajralib turadi. Shu sababli u katolik cherkovi tomonidan ideal bastakor sifatida e'tirof etilgan.

Palestrina:

- Uyg'onish davri xor polifoniyasining eng mukammal namunalarini yaratgan,
- Cherkov musiqasida matn va musiqaning uyg'unligini ta'minlagan,
- Keyingi avlod bastakorlariga kuchli ta'sir ko'rsatgan.

Uning eng mashhur asarlaridan biri — “Missa Papae Marcelli” bo'lib, bu asar cherkov musiqasi tarixida muhim burilish yasagan.

Orlando di Lasso (Orlande de Lassus)

Orlando di Lasso (1532–1594) — Uyg'onish davrining yirik Yevropa bastakori, franko-flamand musiqa maktabining yetuk vakili hisoblanadi. U hozirgi Belgiya hududida tug'ilgan bo'lsa-da, ijodining muhim qismi Italiya bilan bevosita bog'liq.

Lasso Italiyada faoliyat olib borib, Rim, Neapol va boshqa musiqiy markazlarda ishlagan. Uning ijodi xalqaro xarakterga ega bo'lib, u diniy va dunyoviy musiqani birdek mukammal darajada rivojlantirgan.

Lasso:

- Motet, madrigal, shanson va messa janrlarida ijod qilgan,
- Musiqada ifodaviylik va dramatik ohangni kuchaytirgan,
- Turli milliy musiqiy uslublarni birlashtirgan.

Orlando di Lasso Yevropa Uyg'onish davri musiqasining eng sarmahsul bastakorlaridan biri bo'lib, uning asarlari ko'plab mamlakatlarda keng tarqalgan

Palestrina va Orlando di Lasso Uyg'onish davri musiqa san'atining eng yirik namoyandalari bo'lib, ular polifoniya rivojiga katta hissa qo'shgan. Palestrina cherkov musiqasida mukammal uyg'unlikni ta'minlagan bo'lsa, Lasso diniy va dunyoviy musiqani birlashtirgan holda Yevropa musiqa madaniyatiga keng ta'sir ko'rsatgan.

4. Barokko davri musiqasi (taxminan 1600–1750)

Barokko davri Yevropa, xususan Italiya musiqa tarixida muhim bosqich bo'lib, taxminan XVII asr boshidan XVIII asr o'rtalarigacha davom etgan. Bu davr musiqa san'atida ifodaviylik, dramatism va bezakdorlikning kuchayishi bilan xarakterlanadi. Aynan Barokko davrida zamonaviy musiqa shakllarining asoslari yaratildi.

Barokko musiqasining asosiy xususiyatlari

Barokko musiqasi quyidagi belgilar bilan ajralib turadi:

- Polifoniya va garmoniyaning rivojlanishi
- Basso continuo (uzluksiz bas jo'rligidan foydalanish)
- Musiqada kuchli hissiy ifoda va dramatik ohang
- Murakkab ritmik va melodik bezaklar
- Vokal va cholg'u musiqasining jadal rivoji

Italiyada Barokko musiqasining shakllanishi

Barokko davri aynan Italiyada shakllanib, keyinchalik butun Yevropaga tarqaldi. Florensiyada paydo bo'lgan opera janri Barokko davrining eng muhim yutuqlaridan biridir. Klaudio Monteverdi opera san'atining asoschilaridan biri sifatida tan olinadi.

Venetsiya va Neapol shaharlari Barokko musiqasining yirik markazlariga aylandi. Bu shaharlarda opera teatrlarining ochilishi musiqaning ommaviylashuviga xizmat qildi.

Mashhur Barokko bastakorlari

Italiya Barokko davrida quyidagi bastakorlar yetishib chiqdi:

- Klaudio Monteverdi — opera san'atining asoschisi
 - Antonio Vivaldi — instrumental va kontsert janrining rivojchisi
 - Alessandro Scarlatti — opera va vokal musiqaning yetuk namoyandasi
- Ularning asarlari Yevropa musiqa san'atiga kuchli ta'sir ko'rsatdi.

Barokko davri musiqasi:

- Klassik davr musiqasi uchun mustahkam zamin yaratdi
- Opera, sonata va kontsert janrlarini shakllantirdi
- Musiqa ifodasida dramatik yondashuvni kuchaytirdi

Xulosa

Mazkur ilmiy maqolaning asosiy maqsadi Italiya musiqa san'atining qadimgi davrlardan hozirgi zamongacha bo'lgan rivojlanish bosqichlarini ishonchli ilmiy manbalar asosida yoritishdan iboratdir. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Italiya musiqa madaniyati Yevropa va jahon musiqa san'ati taraqqiyotida yetakchi o'rin egallab, opera, polifoniya va yirik musiqiy janrlarning shakllanishida hal qiluvchi rol o'ynagan. An'anaviy musiqiy merosning zamonaviy jarayonlar bilan uyg'unlashuvi Italiya musiqasining bugungi kunda ham o'z dolzarbligini saqlab qolayotganini tasdiqlaydi.

Foydalangan adabiyotlar

1. Grout, D.J.Palisca, C. V. "A History of Western Music." New York.
2. Sadie, S. "The New Grove Dictionary of Music and Musicians." London.
3. Budden, J. "The Operas of Verdi." Oxford.
4. Milandagi Juzepe Verdi nomidagi konservatoriya rasmiy nashrlari va o'quv qo'llanmalarent, 2016.
5. R.Tursunova, G.Tursunova "Jahon musiqa tarixi." Toshkent, 2017
6. O'zME. Birinchi jild. Toshkent, 2000